

adonis

***maddenin haritalarında ilerleyen
şehvet***

Zeki Z. Kırmızı

2015

**Adonis; Maddenin Haritalarında İlerleyen Şehvet (1987),
Çev. Mehmet Hakkı Suçin
Kırmızı Yayınları, Birinci Basım, 2015, İstanbul, 133 s., Ciltli,
Arapça-Türkçe.**

Yaklaşık 15 yıl sonra yazdığı **Kudüs Konçertosu**'nun (YK, 2014, Çev. İbrahim Demirci)) çöl kasırgasından geçeli çok olmamıştı Adonis'in. Geçen yıl okumuş, kısaca yazmışım hakkında. Mehmet Hakkı Suçin'in Arapça'dan başarılı ve iki dilde basılı çevirisi olan **Maddenin Haritalarında İlerleyen Şehvet** yine aynı okur duygusunu yaşattı bana ikinci dilden olsa da. Çöl fırtınasına tutulmak... Savrulan kumların sert, acı veren o iğneli kıyameti. Belki de kıyamet. Kendini sürekli dilküre üzerinde zelzeleye uğramış bulmak. Kıyamet dedim ama aslında Adonis cehennem taşıyan, diliyle cehennemine katan bir yazar. Okuyan, kendi payına düşen ateşi bulacak(tır). Belki daha önce doğum yerini yanlış yazmış olabilirim düzeltiyorum: Lazkiye, Suriye (1930). Fransa'da yaşıyor ve ola ki doğumdan başlayarak içinde taşıdığı çölün ağılu dili, imgesi çatallı: şiir ve resim. Etel Adnan'da da öyleydi. Bu Ortadoğu kökenli iki büyük ozanın resim sanatıyla ilişkisini, öyküsünü inceleyecek zamanım olsaydı keşke. Bizde Oktay Rifat, Metin Eloğlu, İlhan Berk resim yapıyor, desen çiziyorlardı. Tez konusu olmalı. İki estetik anlatım biçimi arasında aynı özneye bağlı ilişkilenebilir.

Tayeb Saleh'in **Kuzeye Göç Mevsimi** (1966) de bana benzer duygular yaşatmıştı. Conrad'ı tersinden ya da daha doğrusu ters yöne doğru okumak. Ortadoğu'nun Batıyı kavrayışındaki ikilem bizimkinden epeyce ayrılıyor bana kalırsa. Bir başka (bilimsel) tez konusu da, Türkiye ve Arap ülkelerinde Batının kavranılışında ayırım olabilir. Birçok Afrika ve Arap sanatçısı için bu çatışma, uyumlanma vb. ana izleği oluşturmuştur. Yerel sanatçı Batı gömleğini giymek, Batı dilinde Batı anlatım biçimlerini kullanmak gereğini duyarak biçimsel travma yaşadığı gibi hemen hemen tüm yaratı içeriği de bu çatışmadan, uyumlanma ya da uyumsuzluktan geldi. Üstelik Batıyı en sert anlatılarla eleştiren bu ilk kuşak bugün Batının neredeyse seçkin temsillerini oluşturur oldu. Artık onlar için Faslı, Mısırlı, Tunuslu, Lübnanlı vb. yazar

dememek gerektiğini düşünüyorum. Çoğu de yerleştiği Batı dilinde sürdürüyor yazısını. Değişik bir örnek Kazuo Işiguro. İngiltere'ye yerleşmiş, İngiliz Dili Yazınının çağdaş yazarlarından biri. Japon Yazınıyla, ekiniyle pek ilgisi yok.

Adonis şiirinin mitolojisi Arap geleneğine kökenlense de, hatta ozan ana dilinde yazıyor olsa da bana sorarsanız bir Fransız Şairi. Hem işte bu kitap kendi varlığının Fransızlaşma(/ma)sı ile ilgili doğrudan. Konu tüm ayartıları, baştan çıkarıcılığı, örtük (maskeli) şiddeti, görkemli estetik yaratıları, küresel ataklarıyla Batı'nın ta kendisi. Suriye'den kopup gelmiş şair bu Paris'le (Fransa) nasıl yüzleşecek, karşılaşacak, kavga edecek ve sevişecek? Çırpıntılı, doyumsuz, saralı bir dil Paris'e bakıyor ve onu içine alıyor ya da kent tarafından yutuluyor. Ben nasıl çıkar, kişilik nasıl tekliğini korur, nasıl hem kendi hem öteki olunur? Her söz (vaat) aynı zamanda kargış, umut yıkım mı? Haz acısız olanaksız mı?

Gökten bıçaklar yağarken açılıyor perdesi şiirin (13) Özel bir bölümlenmeyle kurgulanan şiir basamaklı yapısı, kayan dizeleri, düz metinleriyle zorlanmış bir dili yeterince imliyor zaten. Dil, taşkın, coşkulu ve arzulu benin dışavurumları gibi dalgalanıyor. Dile kadın, yazmaya aşk (15) diyen Adonis hızla ve hırsıyla zamanın ve uzamın en uçlarına fırlatıyor benini: "Doldurmalı mıyım hançeremi 'evet evet'lerle, 'hayır hayır'larla?" (17) Artık şiirin gölünden buharlaşan bulutlardan başka yurdu

yoktur. (19) Tarihin zarı bedeninin üzerinde atılmaktadır. (21) Vatanı mırıldandığı (23), Eyfel Kulesi'ni söküp yerine Şam yasemini dikmeyi (25) istediği olmuştur. Ama bakın, "meyhaneler yükseliyor Paris'te// Bakire'nin yükselişi gibi,-" (25) Hüzünlerinin yalağına dökülen su gibidir ya da arzularının zirvesine yükselen ufuk gibi. (27) Hesapta yoksa da Batının tarihini öğrenir. Cennetin cehennemi keşfedilecektir. (31) Öğrendikçe Nietzsche'siz Gazali hiçleşir: Şimdi, burada! Yüzü sabaha karışırken ayakları gecenin içindedir. (37) Bu çılgın beyaz dünyayı nasıl geçecek? Rimbaud'ya sorar. (41) "Mutlaka, mutlaka./ Kendime özgü bir âhlak bilimini yaratacağım,/ Öyle bir şiir yazacağım ki ölümünden onunla açacağım hayatımı." (43) Bağirsakları ve azı dişleri dışında bir şey okumayan Batı'da elektronik tohum siloları altında batış kaçınılmazdır. (45) Ama Doğu Batı'nın yazgısıdır. Batı'nın şairi de "terk edilen diyarlara ağlamalı." (53) Ozan kıvranmaktadır: "Nasıl uzlaştırayım öyleyse, Paris'in külüyle kan damlayan güneşimizi?// Nasıl bir araya getireyim Eyfel Kulesi'yle Mısır Dikilitaş'ını Concorde Meydanı'nda?" (61) Gönlü en güzel sevgiliye, dikili taş, elife akmaktadır. (63) Öte yandan, Paris'in dağılmış parçalarını toplayıp organlarında ona başka bir beden yaratmaktadır. (67) Bedense yalnızca beden diyebilir. (69) Paris onun (Doğulu) gözüyle başkalaşıyor. (77) Ve dünya deliriyor: "*Dudaklardan çıkmayan çılgınlıkta/ Çirpınan eller görüyorsun/ Bedenler görmüyorsun.*" (93) Kıyılanın kanıyla kıyanın salyası çoktan karıştı. (93) Tüm bunlar yaşanırken ozanın damarlarında Batı'nın kanı akmaya başladı bile. (99-107) Baudelaire, Nerval, Rimbaud, Mallarme, Picasso... (117) "*Sonra tekrarlamaktan geri durmam:/ 'Kendim de/ Öteki de/ Benim'/ Zamanın kendisi şiir devşirilen/ bir sepetten başka bir şey değil.*" (123) Irmak akıyor ve yeniden biresimleniyor yaşam: "*(Neden ayakları Dicle veya Barada'yı değil de Seine'i tanıyor?// Ne şaklaban bir adam-/ Yeryüzünden daha çok seviyor insanı,/ Ve vatandan daha çok seviyor yeryüzünü.)*" (123) Sonuçta bir fırtına kopmalı bedende, organlarını düzenlemek için yeni baştan. (125) Şimdi bakın:

(I)
*I-Doğulaşması kalıyor Seine'in
[Burada Goethe'nin Divan'da
övdüğü 'ilahi nimetler'den başka
bir şeye işaret ediliyor:
Sarı, çadır, kavisli kılıç, marş],
Suyunun karışması kalıyor
gezegenin ışığına,
Fırat'ın suyu gibi.*

*II-Bilgeliğe başka bir sütun dikmek
kalıyor bize,
Uzay gemileri yapmak gerek
Gezegenlere gitmek için değil
Evlerimize gitmek için.
Kanatlı hayvanlar icat etmek
kalıyor bize
Taşımak için kutsadıkları mekânlara
tavaf etmeyi düşleyen tüm
fakirleri bedava.
Öğrenmek kalıyor bize nasıl
dönüştüreğimizi rüzgârı
isabetli bir zara. (127)*

Çeviri izlenimi olsa da makamsal, ölçülü bir dil süreğinin plastik, çoksesli bir anlayışla kakışmasına dikkatinizi çekmekle yetinmem gerek. Adonis gerçekten plastik yüzeyler, hatta yer yer kütlelerle açıyor, aralıyor, akıtıyor şiirini. Ve her sözcük bütünle ilişkisinden anlam, ışık getiriyor. Şunu deme cesaretini de fazladan göstereceğim. Zengin bir çalgılama (orkestrasyon) ile sınırlarda seyreden bir dil keskin, canacıtan hesaplaşmalarla karşı karşıya getiriyor okurunu. İçerideki kavga elektrikliendiriyor, tüylerini diken diken kabartıyor okuyanların. Bir an senfonik akışla sürüklenen, daha işin başında varlığımızı, zavallı bedenlerimizi algılıyoruz. Bu beden kıyıları, kayalıklara, ağaç kütüklerine çarpa çurpa daha çok kötek yiyecek, bir balığa yem olmazsa bu arada. Anlaşılan Adonis'in armağanı bu: Kendi bedenimizi ateşe tutmak. Yakmayı göze almak. Tutuşmuş kağıttan şiir çıkar. Doğru mu?